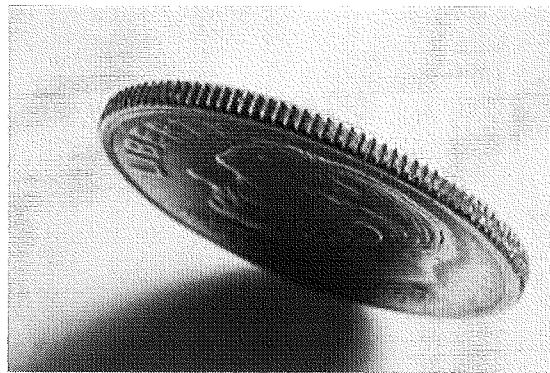

Purim and Yom HakiPurim: Two Sides of the Same Coin

Rabbi Efrem Goldberg

reg@brsonline.org

Erev Purim 5771

(א) כתב הגר"א הגה המהלך בכל יום טוב הוא חציו להשם וחציו לכם. שני זמנים יוצאים הם מן הכלל הוה. יום כפור הוא כולו להשם ופורים הוא כולו לכם. אלא שלקושטא דמלתא אין כאן שום יוצא מן הכלל. כי יום כפורים הוא יום כפורים. כלומר, שניהם ביחד מהווים בענין זה מועד אחד. ובמועד הזה כחלל פורים ויום כפור, שפיר מתקיים בו חציו להשם וחציו לכם. עד כאן דברי הגר"א.

(ב) ננסה נא לפעום פעימה קלה מן מתקן של הדבש הוה.

(ג) מצינו בחז"ל כי בשעת השכון עם האבות על אודות הפאי הבנים, תהא שינתו של יצחק אבינו פלגא עלי ופלגא עלך. ונתפרש דבר זה כדבריו של הגר"י בלאזער זצ"ל כי הפענה הוה מכוונת היא למאמר הכמים: רצונו לעשות רצונך, אלא ששאר שבעימה ושעבוד שלכיות מעכב. כלומר, מה שאין אנו מקיימין רצונך, אין זה מפני שאין בנו הרצון לעשות רצונך, אלא אדרבה, אדיך חפצנו הוא דוקא לעשות רצונך אלא שאין לו כח לרצון זה להגיע לידי שליטה מפני שני המעכבים הללו המחלישים את כחו. שאור שבעימה ושעבוד מלכיות. שני העיכובים הללו הם היסוד לחלוקת פלגא עלי ופלגא עלך. השאור שבעימה הוא המונע שאחה גרמת לו. (ברכות ל"ב, מאמר אליהו ואתה הסכות את לבם אחורנית. ומנין שתקב"ה הודה לו שנאמר ואשר הרעתו) ועל המעכב הזה אמר פלגא עלך. ואילו המונע השני של שעבוד מלכיות, אני גרמתי לו, שכן אין שעבוד מלכיות אלא מכחו של עשו. ועל המונע הזה אני אומר פלגא עלי. עד כאן דבריו של הגר"י בלאזער. והם הם הדברים שכתב הגר"א כי שני הזמנים של יום כפור ופורים הם כמוד מחצה להשם ומחצה לכם. היחס הוה בין יום כפור לפורים עומד הוא כמוד של פלגא עלי ופלגא עלך. כאמור, יש כאן שלימות אחת בת שני הצאין. השלימות היא הצעקה העמוקה העולה מתהומות הנפש: רצונו לעשות רצונך. ושני החצאין הן שתי המענות של שאור שבעימה ושעבוד מלכיות. וכאן הוא מקום הצירוף של פורים ויום כפור. כי חלוקת שני הזמנים הללו היא סילוק החשבון עם שני המעכבים הללו. כי על כן יום כפור הוא ביטול העיכוב של שאור שבעימה, כיום כפור אין העימה מתחממת ואין בכח השמן להשמיץ. ואנו עומדים מופשטים מכל עניניו של הגוף. ואילו בפורים נפקע כחו של עשו מלשעבר. נפל פחד היהודים עליהם. והרי זה ביטול העיכוב השני של שעבוד מלכיות. כיום כפור מתקיימת המענה של פלגא עלך. ומכאן הוא המחצית של חציו להשם. ואילו בפורים מתקיימת המחצית של פלגא עלי. ומכאן הוא המחצית של חציו לכם. ומצא, דבורים מסתלק המעכב האחרון המונע את ה"רצונו לעשות רצונך" שלא יתפרץ החוצה. ומכאן, מנלת אסתה. כלומר, נתגלה ההסתר של הרצון הפנימי לעשות רצונך.

(א) פורים יום כפורים. בין כפורים בין יום הכפורים מדברים על אודות קבלה. כיום כפור המדובר הוא על קבלה להבא; וכפורים המדובר הוא על אודות קיימו וקבלו. אלא שביים כפור מדברים על קבלה בצירוף עם חרטה; ואילו בפורים המדובר הוא רק על אודות קבלה, ואין שום זכר לענין חרטה.

(ב) אורו של דבר זה נגזר הוא בעובדא כי פורים הוא יום ביטול המדעא רבה לאוריותא. משמעותה של מודעא היא שהאדם המופר מודעא מוען כי המעשה שהוא עשה לא נעשה על ידי ה"אני" שלו העצמי, אלא מתוך גורמים חיצוניים שהכריחו אותו לכך. ולעמת זה, ביטול מודעא פירושו הוא להיפוך, שהאדם המכפל מענת מודעא משמיענו שהדבר הזה שנעשה כאן, נעשה הוא דוקא מתוך נקודת ה"אני" במלא חירותו הפנימית.

(ג) יום הפורים שאנו דנין אותו ליום ביטול המדעא רבה לאוריותא, פירושו הוא שביים זה אנו מכירים בבהירות ובברירות כי ה"נעשה ונשמע" שייך הוא לעצם הנקודה של הווייתנו העצמית. ונמצא ה"קבלו" דפורים מכריז הוא כי אני אני הוא האיש שמעצם רצוני נשבעתי בהר סיני נעשה ונשמע.

(ד) ולעמת זה בתלכות תשובה כותב הרמב"ם שיעקב החרטה הוא ההכרה שאני איני אותו האיש שפעל אותם המעשים עד שמחמת זה הוא משנה את שמו, "כלומר, אני אחר ואיני אותו האיש וגו'". ונמצא, דמהלך הנפש בחרטה דיום כפור הוא המהלך של מסירה מודעא המכריז כי המעשים שנעשו אינם נובעים בשום אופן מה"אני" שלי העצמותי, אלא שנתגלגלו לידי מגורמים חיצוניים. ואילו מהלך הנפש דפורים, הוא המהלך של ביטול מודעא המכריז והמדיני כי המעשים שנעשו, לא באו מחמת גורמים חיצוניים, אלא דוקא ממעמקי הוויית. וכאן הוא שרש הענין שבמסבע היום של פורים אין החרטה משמשת נרשא לשום דיבור. כי על כן התוכן הנפשי של עבודת עיצומו של יום הפורים, עוקר הוא מתוך הנפש את מהלך החרטה כי התוכן של ביטול מודעא סותר את התוכן של מסירת מודעא. הדר קבלות בימי אחרורוש שנאמר קיימו וקבלו.

♣ The Duality of Purim

I would like to try to develop a metaphysic of Purim, an understanding of the holiday's underlying principles. This endeavor sounds self-contradictory: Purim is a day of gaiety, while the development of a "metaphysic" is inherently serious. Purim and seriousness are, *prima facie*, mutually exclusive. Nevertheless, let us investigate Purim, beginning from the halakhic viewpoint.

The Dual Nature of the Megillah

Rabbi Joshua ben Levi said: One is obligated to read the Megillah in the evening and to read it a second time in the morning; as it is said (Ps. 22:3), "O my God, I call by day but You answer not, and at night and there is no surcease for me" . . .

We have also learned: Rabbi Helbo said in the name of Ulla of Biri: One is obligated to read the Megillah in the evening and to read it a second time in the morning; as it is said (Ps. 30:13), "So that my glory may sing praise to You, and not be silent; O Lord my God, I will give thanks unto You forever" (*Megillah* 4a).

ענין כא

א) משלוח מנות איש לרעהו. כמה פעמים הזכרנו את דברות קדשו של הגר"א המפרש את מאמר חכמים כי יום פורים ויום כפורים יש בהם משקל משותף. וכתב על זה הגר"א כי הלא מצאנו בענינו של יום טוב דינא של חציו להשם וחציו לכם. ובמהלך זה, יום הפורים ויום כפורים מהווים שלימות אחד של מועד. דיום כפורים הוא החציו להשם, ויום הפורים הוא החציו לכם. שני חצאים של שלימות אחת. כמה פעמים חודנו על דברים אלו ועכשיו לא נשנית פרשה זו אלא בשביל דבר שנתחדש בה. הצד השווה של יום פורים ויום כפורים הוא, שבשניהם היתה הישועה מגזרת השמדה. שבענינו של יום הכפורים נאמר, "הרף ממני ואשמידם". ובענינו של יום הפורים נאמר, "להשמיר להרוג ולאבד". אלא שביום הכפורים גם הגזרה וגם הישועה לא היתה ניכרת אלא למעלה, כדבורים שבין קוב"ה למשה. ואילו ביום הפורים, גם הגזרה וגם הישועה היה מקומן ניכר גם כאן בעסקי האשורוש עם מרדכי והמן. וקדושת הזמן של שני המועדים הללו עומדת היא כהקבלה למקום המאורע שלהם. כי בגזרת השמד

והישועה דיום הכפורים אשר מקומן היה למעלה, גם קדושת הזמן הנולדה מהן היא המחצה להשם של הישועה הזו. ואילו גזרת השמד והישועה דפורים אשר מקומן היה כאן למטה, הנה קדושת הזמן הנולדה מהן, היא המחצה לכם של הישועה.

ב) והוא הדין והוא המדה גם בחלק שבין אדם לחבירו של שני זמנים הללו. כי חלק ה"בין אדם לחבירו" של יום הכפורים נאמר בו עד שירצה את חבירו. ואילו בחלק ה"בין אדם לחבירו" דפורים נאמר בו משלוח מנות איש לרעהו. כלומר, ב"בין אדם לחבירו" דיום כפורים המדובר הוא על אודות ריצוי ופיוס הנעשים על ידי אמרות רצוי ודיבורי פיוס הפועלים על הרוח. ואילו ב"בין אדם לחבירו" דפורים, המדובר הוא על אודות ריצוי ופיוס הנעשים על ידי ריבוי המנות של סעודת היום הפועלים על הגוף. והם הם הדברים, גם בחלקי ה"בין אדם לחבירו" של יום הכפורים ויום פורים, מתחלקות הן התנהגות לפי מהלך של מחצה להשם ומחצה לכם.

We have two identical rulings, but two contradictory reasons. Rabbi Joshua ben Levi and Ulla formulated the same law, but quoted two mutually exclusive verses.

Rabbi Joshua ben Levi quoted a verse from Psalm 22, the famous prayer of an individual in distress, forsaken and abandoned: "My God, my God, why have You forsaken me?" This psalm reflects the cry of total despair, the shriek of a frightened, lonely child who has suddenly discovered that his or her mother is gone. According to our tradition, Esther recited this psalm on her way to the inner court of Ahasuerus. In a word, it is the psalm of a person who has lost almost all hope and, out of the depths of despair, petitions the Almighty. From this psalm, Rabbi Joshua ben Levi inferred that one must read the Megillah at night as well as in the daytime, for the prayer of the lonely, forsaken person is without pause or stop. He cannot help himself but pray.

In other words, the reading of the Megillah was equated by Rabbi Joshua ben Levi with the offering of a prayer to the Almighty from the straits of distress, addressing a petition to Him from the depths of agony and misery.

Rabbi Helbo in the name of Ulla introduced a verse from Psalm 30, the jubilant psalm of dedication ("A psalm and song at the dedication of the house"). This psalm of thanksgiving, of a sick individual miraculously cured, overflows with gratitude: "Weeping may endure for a night, but joy comes in the morning" (Ps. 30:6). He does not just thank the Almighty; he sings to Him an incessant hymn of praise, day and night. Therefore, Ulla concluded, one must recite the Megillah in the evening and also in the morning. In other words, Ulla identified the reading of the Megillah with the offering of praise and thanks to the Almighty. The Megillah, according to Ulla, is a great song of gratitude, for it is good to sing praise to the Lord. In fact, Rabbi Nahman's famous statement, "The reading [of the Megillah] is to be equated with the recital of *Hallel*" (*Megillah* 14a), confirms Ulla's opinion.

Of course, the question arises: what is the Megillah? According to Rabbi Joshua ben Levi, the Megillah is a book of human sorrow and misery, the cry of the lonely person to the Almighty. According to Ulla, the reading of the Megillah is a jubilant song of thanksgiving and praise, of a person cured and redeemed by the Almighty. Which one is the correct understanding?

The answer is simple: both characterizations are correct. The Megillah contains two stories: the story of human happiness and fulfillment, as well as the story of human misery and distress. The reading of the Megillah is a dialectical performance. We pray to the Almighty while we read the Megillah, because we are in distress; we thank God and relate His wonders while we read the Megillah, for we have found refuge in Him; He has saved us.

Two Facets of Purim

Consequently, the whole character of Purim changes. It is not just, as people assume, a day of hilarious feasting, drinking, merrymaking, and gaiety to the extent of self-forgetfulness, a day associated with the famous statement in the Talmud, "One is obligated to become inebriated on Purim until he cannot distinguish between 'Cursed be Haman' and 'Blessed be Mordecai'" (*Megillah* 7b). Purim is also a day of meditation, introspection, and serious self-examination.

The mystics, speaking of the five letters of *Purim* which occur also in *Yom Kippurim*, say this signifies a common denominator between the two festivals. One day is the most hilarious and noisy, and the other is the most solemn, awesome, and fear-inspiring. Yet a strange equation has been formulated by the mystics: *Yom Kippurim* = Purim + *Ki*. No wonder that some of the Geonim advised that the *Tahanun* prayer be recited on Purim, because Purim is a day of supplication and petition (*Seder Rav Amram Gaon*, II, 72).

כיפורים ל-פורים — קבלת התורה מאהבה

מוכא בספרים הק' בשם האר"ז, יום הכיפורים — כיפורים, דהיינו היום הקדוש בשנה, יום הכיפורים, הושווה במעלתו — לפורים. למדים אנו מכאן עד כמה גדולה היא מעלת "פורים", ואף משמע כי מעלתו גדולה מידה"כ שהיו מי נחלה כמי הואי אומר קסן נחלה בגדול (עיין תענית ז').

מרי"ד הגרא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאל"הו ח"ב עמ' 123) מכאן כמה פורים נעלה יותר מיום הכיפורים, כי מעלתו הגדולה של יום הכיפורים היא: "כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' לפני ה' תטהרו" ועיי"כ זוכים להתעלות ולדביקות בקרב"ה, אמנם קירבה זו באה מתוך "ראיה" בבחינותיה השונות (ראת העונש, ראת החטא, ראת הירוממות — הכללות כולן באימת הדין).

למעלה מזה — יום הפורים, אנו מתקריבים בו להקב"ה מתוך אהבה ושמחה, כתוצאה מהברת ניסי ה' והשגחתו התמידית עלינו, אף בתוך הגלות וההסתור. אהבה, כידוע, היא מדרגה עליונה יותר בקירבה אל השי"ת מאשר היראה, א"כ הקירבה אל הקב"ה ביהי"פ היא טפל, ביחס אל הקירבה לה זוכים ביום פורים.

ביאור נוסף להשוואה בין יהי"פ — ופורים מחד, ולמעלת הפורים על יוה"כ מאידך, מבאר הגרא"א ז"ל (אור יהל עמ' 278) "ענין פורים שהוא נגד יוה"כ, כי שמונה עשר ימים טובים בשנה, שנים שנים, שכמה שבעה" — "שנים" — ר"ה ויוה"כ"פ, "שנים" — שבועות ושמעני עצרת, "שבעה שבעה" — ז' ימי פסח וז' ימי סוכות — "והנה ח' ימים מהם שאין גומרים את ההלל" — והם ששה ימי פסח, מפני שאין חלוקין בקרבנותיהן מיום ראשון מלך יושב על כסא וראש השנה (שהוא יום אחד מה"ת) ויום הכיפורים "אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפני ישראל אומרים שירה לפני" (ערכין שם), "וכנגד ח' ימי חנוכה" — שבהם גומרים את ההלל ומשלימים החסר בפסח ר"ה ויוה"כ"פ, "ולכך אין צריך שמחה" — בחנוכה — "כי היום האלי" — ששה ימי פסח — "ככלל שמחה, אף בראש השנה" — גם בהם יש שמחה "כמ"ש הנאונים וכמ"ש בעורא (נחמיה ח) לכו אכלו משמנים ושתו מפתקים... ואל תעצבו כי חרות ה' היא מעונכם, רק ביום הכיפורים" — בו חסרה השמחה — "שאינ בו אכילה ושתיה — נגדו פורים" — בו משלימים את החסר ביהי"פ, — "ולכן בו הרבה משתה כי אין יו"ט לישראל ביוה"כ"פ" — כמבואר במשנה סוף תענית "לא היו ימים טובים לישראל... וכיוה"כ"פ", לכן כפורים ניתקנה כהשלמה ליוה"כ"פ שמחה יתירה משאר המועדים. ומהו הקשר שבין פורים ליוה"כ"פ, שהשלמת השמחה החסרה של יוה"כ"פ נקבעה כפורים? "כולן קבלת התורה, יוה"כ"פ כמ"ש בסוף תענית, ופורים כמ"ש (שנת פתח) הדר קבלה כימי אחרושו, ולכן הוא נגד יוה"כ"פ". נמצא לדברי הגרא"א שעיניך השמחה והמשחה כפורים הוא מפני קבלת התורה המחודשת שהיתה בו, והיא ההשוואה בין יוה"כ"פ לפורים, ששתיהן הם ימי קבלת התורה.

As a matter of fact, the whole institution of the Fast of Esther rests upon this very dichotomy inherent in the festival of Purim, upon the paradoxical halachic requirement that Purim be observed both as a day of prayer and as a day of joyous celebration. Since it is impossible to comply with this paradoxical requirement, the Rabbis advanced the observance of the prayer aspect of Purim to the thirteenth of Adar.

The serious, prayerful mood, the frequent cry or shriek accompanying the communal fast, the recital of *Selichot* or the reading of *Avinu Malkenu*—these belong, and are closely related, to the very observance of Purim. The Fast of Esther is not to be treated as an extraneous addendum to Purim. It is a genuine Purim day on which the words of the Psalmist are translated literally into a liturgical reality: "O my God, I call by day but You answer not, and at night and there is no surcease for me" (Ps. 22:3). There is a passionate experience involved in the whole drama of Purim.

Then Esther the queen . . . wrote with all emphasis . . . To confirm these days of Purim in their times appointed, according as Mordecai the Jew and Esther the queen had decreed upon them, and as they had decreed for themselves and for their seed, with regard to the fastings and the order of lamentation (9:29, 31).

The decree to observe Purim in the manner in which Mordecai and Esther observed it entailed the acceptance of two commitments: to observe Purim with celebration and gaiety, and also to observe it as a fast day.

יום הכיפורים — קבלת התורה מיראה

מהו ענין קבלת התורה ביום הכיפורים, שהרי הוא בעיקרו יום סליחה וכפרה?

איחא במשנה (תענית כו'): "ארשב"ז לא היו ימים טובים לישראל... כיוה"כ... וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה [במלך שהשלוש שלו — דש"ן]... ביום חתונתו [שהוא יום שמחה גדולה] זה מתן תורה" וביאר רש"י: "יום הכיפורים שניתנו בו לחות האחרונות". יוה"כ של יום הכיפורים!

קבלת התורה הזו שבאה מתוך תשובה עלילית, במשך ארבעים יום של התעלות שהביאה לאהבת ה' וליראת ה' במדרגה עליונה, ולדביקות העליונה ביותר בהש"ת ע"י לימוד התורה במדרגתם, ונתינת המחודשת של התורה (לחות שניות), היא היא הסיבה שיוה"כ היה יום סליחה וכפרה על חטא העגל.

הארה זו שזכו לה בני"י ביום הכיפורים בשעתו, היא יצרה את יוה"כ לזרות שנקבע יום זה להיות יום רציני וכפרה לעונות בני"י, על ידי הקרבה הגדולה אל הש"ת, כי על ידי דביקות זו בלי חציצה — הש"ת הוא מקוה טהרה לישראל (עי' משנה סוף יומא).

ולכן נקרא יום כיפורים — "יום חתונתו", כמו שחתן וכלה ביום זה מתקשרים ומתאחדים, ומגיעים לשמחה ואהבה גדולה, כך יום כיפורים ע"י קבלת התורה, והמחילה הגמורה שבאה בנינה, הוא יום התקרבות ואהבה בין ישראל להקב"ה, ומכאן השמחה הגדולה.

קבלת התורה מתוך אונס

אולם בקבלת תורה זו, היתה בחינה של אונס, וכדאי' בגמ' (שבת פח.) "זיתעבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא". ביאר רש"י: "שאם זימינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס".

המהר"ל (בהקדמה לאור חדש) מכאן את מהות האונס שהיה בהר סיני, שלא היה זה אונס גשמי של כפיית הר ממש, אלא היו אנוסים מחמת הכרה, דהיינו שע"י התעלותם למדרגת נבואה של "פנים בפנים דיבר ה' עמכם", הגיעו להכרה בחירה בחשיבות התורה וגדולתה, ועוד הבינו שכל קיום העולם תלוי בזה, כדברי הגמרא מיד לאחר מאמר זה [וסמכות זו מורה לנו שזוהי סיבת האונס], "אמר חזקיה מאי דתיב משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה, אם

יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה, ולמה יראה, כד"ל דאמר ר"ל מאי דתיב והיה ערב בקר יום השישי ה' יתירה (הששי) למה ל', מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובהו, דהיינו הארץ יראה אולי לא יקבלו ישראל את התורה ביום השישי ו' בסיון ויחרב העולם, כי מטרת הבריאה היתה בשביל התורה ובשביל ישראל שיקיימו את התורה, כמשאחז"ל (כ"ר א,א) "בראשית — בשביל התורה וישראל שיקראו ראשית", ולולא זאת, אין לבריאה זכות קיום!

נמצא, שמוכרחים היו לקבל את התורה, מחמת בהירות יראת הדרומות מפני התורה ונותנה ית', ומהיראה לקיום העולם, ומפני כך היו חסרים עדיין באהבה ונדירות לבם בקבלת התורה.

יתירה מזו, כיון שלא נשארו אחרי מעמד הר סיני במדרגת הנבואה שזכו לה, ובבהירות ההכרה שהיתה קודם לכן, א"כ כאשר קיימו את התורה אח"כ, יש בזה בחינה מסוימת של אונס, כי מחמת שפעם הכייו בבהירות, וקיבלו על עצמם לקיים, מחויבים להיות נאמנים לקבלתם דאו ולקיים, אף שכעת אין מכירים החובה לקיים כמקודם.

פורים — קבלת התורה מאהבה

שנה היתה קבלת התורה המחודשת שהיתה בפורים, אז קיבלו את התורה מאהבה ומנדבת לבם, כדאי'תא בגמ' (שם) "אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה כימי אחשוורוש דכתיב (אסתר ט) קיימו וקיבלו היהודים" — הרי סדר הפסוק קשה, היה צריך לומר: קיבלו ואח"כ קיימו, לכן דרשו חז"ל שבא ללמדנו, שבימי אחשוורוש "קיימו מה שקיבלו כבר" קודם, וביאר רש"י (וכ"כ התוס' שם) "מאתבת הנס שנעשה להם", דהיינו, התורה שקיבלו בהר סיני מאונס, עתה קיימו אותה מאהבת ה' שבאה ע"י הנס.

וצריך ביאור, וכי לא נעשו להם ניסים עד ימי אחשוורוש, והרי עם ישראל מלומד הוא בניסים מציאת מצרים והלאה?!

ההבדל בין נס אסתר לנס נגלה

כרם הביאור כך הוא: כל הניסים שהיו עד ימי הפורים, היו ניסים גלויים של ביטול הנהגת הטבע והוראת אדנות הבורא בבריאה, אך הן תופעות חד פעמיות. בשל כך אכן הן מביאות את האדם בשעת מעשה לחיזוק האמונה וליראת הדרומות מחד, אך מאידך, דוקא בשל החזק הפעמיות, השפעתם הנמשכת אינה שלימה בכל מצב.

ולעולם הבא, שכל המועדים יהיו בטלין רימי הפורים לא יהיו נבטלין לעולם, שנאמר ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. אף ימי הכפורים אינן בטלין לעולם, שנאמר 'והיתה זאת לכם לחוקת עולם'.

וביאר המהר"ל (בתפארת ישראל ריש פ' ג) שמה שמחייב את אי התבטלות שני ימים אלו היא העובדה ששניהם נוגעים לעצם החיים של כלל ישראל: לולי יום הכפורים היו העבירות מכריעות אותנו ח"ו (ועי' בפורד"א פרק מו), וכמו כן כפורים הצילנו השי"ת מהגזירה הנוראה "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים".

והיינו, שהשמחה כפורים וההרגשה ביום הכיפורים שניהם ביסוד החיים עצמם הם. ביום כיפור מרגיש האדם שהנה ניתנת לו האפשרות להתקיים בעתיד על אף כל העבר. והשמחה כפורים היא על עצם החיים. תחושת השמחה על החיים בעצמותם לא מתבטלת אף פעם, כשם שהשמחה שאדם שמח ביום הולדתו אינה פגה כל ימי חייו, כי הרי החיים עצמם נתנו לו אז.

נמצא, אפוא, שהשמחה כפורים אינה על העבר, על הנס הגדול שהקב"ה עשה לדור ההוא, אלא על ההרגשה המתחדשת בכל דור ודור, שעליה נאמר "זכרם לא יסוף מזרעם", הרגשה שמטבעה היא חיה וקיימת אצל כל יהודי בכל דור.

כפורים עמ"י היו נתונים בסכנה שלא היתה כמותה

הרגשה נפלאה זו אותה אנו חשים בימי הפורים יותר משאר המועדים, נובעת מהעובדה שכפורים כלל ישראל היו נתונים בסכנה נוראה שלא היתה כמותה מעולם וכנראה שגם לא תהא כמותה. כי אף שעצם גזירת הכליה שנגזרה על כלל ישראל באותה תקופה ע"י המן ואחשוורוש לא היתה בבחינת "חידוש", שהרי "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו" - היו רבים במשך השנים שבקשו להשמידנו, היו שגם ניסו לבצע זאת בפועל, והיו שהתייאשו מראש מלבצע את מזימתם. אולם אעפ"כ באותה גזירה טמונה היתה סכנה נוראה מאין כמותה: הקב"ה בכבודו ובעצמו חתם עליה!

חז"ל מגלים לנו מר"מ נורא שהתנהל אז כשמים, ואלו דבריהם (אסתר רבה פ"ו, יג): "שמונה עשר אלף וחמש מאות הלכו לבית המשתה ואכלו

"כל הפושט יד נותנים לו"

פורים ויו"כ - שני חצאי יום של קבלת התורה

בגדר שמחת הימים טובים שניתנו לישראל איתא בגמ' (פסחים סח ע"ב): "יום טוב חלקו, חציו לה וחציו לכם". ומעתה צריך ביאור, יום הכפורים דאיקרי יום טוב, כדאיתא בגמ' (תענית ל ע"ב), "חציו לכם" שבו היכן הוא? ואמר על כך הגר"א זצ"ל, ד"חציו לכם" של יום הכפורים נשלם כפורים. ואם כך הגדיו הגר"א את פורים שהוא השלמת החצי החסר של יום הכפורים, עלינו להעמיד ולהתבונן מהו המאחד את פורים עם יום הכפורים.

ישנם המפרשים על דרך הדרוש [והדברים אינם מבוססים], שהמאחד ביניהם הוא, ששניהם בבחינת "כל הפושט יד נותנים לו". ולפי"ז תתבאר גם העדיפות של פורים על פני יו"כ [נמפורסם מהקדמונים שיו"כ הוא כפורים], מאחר וביו"כ זוכים רק ע"י תשובה, אבל כפורים האדם נמצא במצב של "עד דלא ידע" חוכה לכל סגולת היום.

אלם נמדומה שהפשט הפשוט בדברי הגאון זצ"ל הוא, שהמאחד את יום הכיפורים עם פורים הוא ששניהם יחד מהוים יום של קבלת התורה. כי הנה ישנם שלושה ימים במשך השנה של קבלת התורה: לחות ראשונת ניתנו בשבעות, לחות שניות ביום הכפורים, וכפורים היתה קבלת התורה מרצון. צום יום הכפורים הנו כיטוי לעשיה לשם שמים, וזהו ה"חציו לה" של אותו יום קבלת התורה, ואילו השמחה כפורים שסימנה הוא מאכל ומשתה, היא הביטוי לקבלת התורה מתוך רצון ושמחה, וזהו ה"חציו לכם" של יו"ט זה. וזהו ההבנה הפשוטה בדברי הגר"א, אך ודאי הוא שטמונים בהם דברים עמוקים עד מאוד.

היו"ט דפורים ויו"כ נקבע על עצם החיים

איתא בחז"ל (מדרש משלי ט) "שְׂבַחַה טְבַחַה קִסְפָּה יִינַה אִף עֲרַכַה שׁוֹלַחנָה. אמר ר' אבהו, זו אסתר המלכה, שערכה לה שולחן בעולם הזה